

Yazı- Deprem, Diyanet ve inanç

İsmail Topkaya: Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş'ın Elazığ depreminden sonra yaptığı “Deprem kıyametin alıştırmasıdır” açıklaması tekrar gündeme geldi. Sayın başkan ister din adına konuştuğunu söylesin, isterse ideolojisini din üzerinden veriyor olsun, “deprem gibi bir doğa olayını” dahi çarpıtarak ve kullanarak vermek istediği mesaj halkın acılarına çözüm üretmiyor, tam tersine çözümsüzlükleri artırıyor. Her defasında inançlı, inançsız herkesi şaşırtan, hayal kırıklığına uğratan ve bir tür ortaçağ kültürünün devamı gibi algılanan değerlendirmeler saygı görmediği gibi insanların birçoğunu da kızdırıyor ve hezeyan yaratıyor.

4 Kasım 2020 tarihinde yayınlanmış yazı burada: <https://indigodergisi.com/2020/11/deprem-diyanet-ve-inanc/>

Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş, 24 Ocak 2020 tarihinde gerçekleşen 6.8 büyüklüğündeki Elazığ depreminin ardından bir camide verdiği hutbede “Esasında deprem afeti bize hem dünya için, hem de ahiret için bir uyarıda bulunuyor. Deprem, kıyametin bir örneğidir, alıştırmasıdır” derken elbette referans olarak mensup olduğu dini inancı ve mensup olduğu dinin yazılı külliyatı olan kitaba referans veriyor. Lakin tartışma da tam burada başlıyor aslında. Çünkü kimilerine göre din bu değil, din böyle söylemiyor veya yazdıkları buna işaret etmiyor. Diyanet İşleri Başkanı kimilerine göre de esasen kendisinin ve kendisi gibi düşünen insanların zihniyetini, kültürünü, ideolojisini din ve inanç üzerinden veriyor.

İşin bir de hayati boyutu ve gerçekliği var tabii. Sayın başkan ister din adına konuştuğunu söylesin, isterse ideolojisini din üzerinden veriyor olsun “deprem gibi bir doğa olayını” dahi çarpıtarak ve kullanarak vermek istediği mesaj halkın acılarına çözüm üretmiyor, tam tersine çözümsüzlükleri artırıyor.

Buna benzer o kadar çok söylemde bulundular ki, her söylemlerinde yaşamı inanç ve din üzerinden yorumlar ve önermelerde bulunurken gerçeklerden çok uzaklaştı ve söylediği her şey anlamını yitirmiş, hayati işlevi olmayan, yüzyıllar öncesinin yaklaşımlarından ibaret ifadeler olarak kaldı ve kalıyor.

Ama öte yandan inançlı insanlar ülkenin ve devletin en önemli dini kurumuna ve onun başkanının söylediklerine değer vermek istiyorlar elbette. Lakin her defasında inançlı, inançsız herkesi şaşırtan, hayal kırıklığına uğratan ve bir tür ortaçağ kültürünün devamı gibi algılanan değerlendirmeler saygı görmediği gibi insanların birçoğunu da kızdırıyor ve hezeyan yaratıyor.

Konuyla ilgili olarak yazılı, görsel basında birçok kişinin eleştiri yazıları yazdığını ve konuştuğunu, özellikle sosyal medya üzerinden onbinlerce kişinin sayın başkanın ifadelerini eleştiren paylaşımlar yaptığını biliyoruz.

Bu arada ilginçtir Diyanet İşleri Başkanlığı yazılı bir açıklama yayınlamayı, sadece bir avukatın sosyal medya üzerinden yaptığı paylaşım ile ilgili olarak suç duyurusunda bulunacaklarını belirtti. Söz konusu avukatın yaptığı paylaşımın içeriğini onaylamasak da benzer o kadar çok paylaşım varken, Diyanet İşleri Başkanlığının sadece bu kişiye karşı yazılı

açıklama yapacak kadar kayıtsız kalmaması oldukça manidar görünmektedir. Çünkü hakkında suç duyurusu yapılacağı belirtilen avukat aynı zamanda ana muhalefet partisi liderinin avukatı.

Asıl konumuza dönersek, din işleri ile ilgili kurumları ve insanlar, ilahiyatı meslek edinmiş kişiler, inançları/dinleri toplumcu amaçlar için kullanma, hayatı mutlu, güvenli ve sağlıklı yaşamaya ilişkin bilimsel gerçekleri dile getirme işlevlerini pekala işlevsel kılabilirler. Çünkü din, toplumu gerçek hayatın dertlerine ve haksızlıklarına karşı tevekküle ve boyun eğmeye yönlendiren bir kurum ve araç olmak zorunda değildir. Din eğer hayatı düzenlemeye yönelik bir araçsallaştırma ise bu neden ve niçin toplumcu bir hayat düzenlemesine ilişkin olmasın?

Sayın Erbaş'ın deprem ile ilgili ifadesi üzerinden, kendisini muhatap alarak söylemek ve ifade etmek isteriz ki; "Hayır sayın Erbaş, deprem söylediğiniz gibi bir şey değildir". Sizin söylediğiniz şey 1500 yıl önceden itibaren başlayan bilinmezliğin bir sonucu olarak toplum önderlerinin ve din adamlarının söyleyegeldiği şeylerdir. Bu yüzyılda bu türde açıklamaları lütfen artık bırakınız.

Bu tür ifadeler sizin samimi inancınız olsa dahi, insanların, inançlarını ipotek altına alacak, onları hayata ilişkin dizayn edecek ve hayatı değersizleştirecek yaklaşımlardan kaçınınız. Çünkü bu tür teskin etme, rıza gösterme, boyun eğme gibi yönlendirmeler yarar sağlamaktan çok, halkın gerçekleri görmesine, düşünmesine ve sorgulamasına engel teşkil eden, dolayısıyla toplumsal gelişime zarar veren etkiler yaratmaktadır.

Siz ve sizin gibiler yani olay ve olguları dinsel düşünce çerçevesi içinde kalarak açıklayanlar "depremi bir kötülük olarak görmekte" dolayısıyla kötülük problemini nasıl açıklıyorsanız depremi de nedensellikleri ve sonuçları bakımından öyle açıklıyorsunuz. Bir bölümünüz "ilahi adalet" kavramına sığıyor, bu yaşanan deprem yani "kötülük" kapsayıcı bir ilahi düzenin parçasıdır, onun içinde bir anlam kazanmaktadır. Yani Tanrının bir bildiği vardır. Kadercisiniz veya halkı buna sevk ediyorsunuz. Dolayısıyla Tanrının iradesine boyun eğmeyi, tevekkülle karşılamayı öneriyorsunuz. Çünkü tevekkül her şeyi Tanrı'ya, yazgıya bırakma, yazgıya boyun eğme, her şeyi Tanrı'dan bekleme demektir.

Bir bölümünüz de yaşanan her olumsuzluk/kötülük/afet insanlar için bir imtihandır, ibret alınması gereken bir derstir. Ahlaken yozlaşmış, dinden uzaklaşmış toplumlara Tanrının bir uyarısı ve cezasıdır. İlahi adalet düzeni içerisinde böyle bir sebep bulmaya çalışırlar.

Siz de biliyorsunuz ki deprem, jeolojik bir olaydır...

Yer kabuğunun ve katmanlarının, kayarak veya çökerek hareketlenmesidir... Olay ve olgu bu kadar basittir. İkincisi fay hatları ve uygun olmayan zeminler üzerinde yapılaşmalar ve yapıların uygun olmaması afete yol açar. Yani deprem afet değil, depremi dikkate almamak, gereğini yapmamak afettir.

İşte size düşen asıl bunları anlatmaktır topluma. Evlerin nerelere yapılması gerektiğini anlatmaktır. Zemin etütlerinden ve inşaat kalitesinden söz etmektir. Yapmaları gerekenleri

yapmadıkları için yönetenleri ve iktidarları uyarmaktır size düşen. Allah adına, göreviniz adına, sorumluluğunuz adına binaları yapan, bunlara onay veren müteahhitleri ve belediyelere karşı mücadele etmektir.

Örneğin imar affıyla yapı izin belgesi uygulamalarına karşı isyan etmektir. Aşağıdaki tabloda, 2020 yılında tüm dünyada gerçekleşen 6.5'ten büyük depremlerin listesine bakıp, bunlardan sadece iki tanesinin diğerlerinden çok farklı sonuçlar doğurduğunu görerek, bunu din adına, Allah adına halka anlatmak, yönetenlerden hesap sormaktır sizin asıl göreviniz.

Çünkü din halkın yanında olmaktır. Din halkı korkutmak değildir ve olmamalıdır. Halkın gerçekleri görmesini engellemek değildir veya olmamalıdır. Din güçlülerin yanında olmak değildir veya olmamalıdır.

Bu tür yaklaşımlar artık ayıp olmalıdır, ilkelik olmalıdır, suç olmalıdır ve günah olmalıdır.

Çünkü inanç dediğimiz değerler ve o değerlerin dine dönüşmüş halleri, eğer toplumu aldatma, kandırma, gerçekleri görmesini engelleme ise böyle inançlara ve dinlere hiç gerek yoktur... İnanç eğer yönetenlere ve güçlülere fayda sağlamaksa, halk düşmanlığıdır.

Biz biliyoruz ki, tarihte birçok din insanı ezilenlerin, halkın yanında, haklıdan ve adaletten yana, yönetenlerin karşısında olmuşlardır. Siz de böyle bir din insanı olmayı deneyin, pişman olmazsınız...

Bakınız sayın Erbaş, sayın Ender Helvacıoğlu yazdığı bir yazıda kimlerden söz etmiş ve söz ettiği o kişiler zamanımızdan 200-250 yıl önce neler söylemişler;

“1755 9.0 büyüklüğündeki Lizbon depreminde 100.000 kişi hayatını yitirmiş, tsunamiyle birlikte Lizbon dümdüz olmuştur. Fransız Aydınlanma filozofu Voltaire'in, yaşadığımız dünyanın “mümkün olan en iyi dünya” olduğunu savlayan Leibniz'e isyan niteliğindeki uzun bir şiir yazmış ve şöyle demiştir:

“Diyebilir misiniz bu yasalar, ‘sonucudur seçimi gerektiren,

İyi ve özgür bir Tanrı'nın özgürce seçtiği ebedi yasaların’

Diyebilir misiniz, gördüğünüzde yığınla onca kurbanı:

‘Bedelidir ölümleri suçlarının, Tanrı öcünü aldı?’

Bu çocuklar hangi suçu, hangi hatayı işlemiş,

Şu zavallılar kan içinde annesinin göğsünde ezilmiş?

Daha çok mu batmıştı ahlaksızlığa, şimdi yok olmuş Lizbon,

Sefahat içinde yaşayan Londra'dan, Paris'ten”

(Voltaire, “Lizbon Felaketi Üzerine Şiir”den, Çev. M. Topuz, A. S. Tümkeya)

Voltaire'in yine Lizbon depreminden yola çıkarak yazdığı Candide adlı eseri de aynı konuyu işler, Leibniz'in yaklaşımını eleştirerek depremin Tanrı'yla hiçbir ilgisinin bulunmadığını, bir doğa olayı olduğunu söyler. konusudur. Aydınlanma akımının önderlerinden J. J. Rousseau ise Voltaire ile de polemik yaparak konuyu bir adım öteye taşır.

Rousseau, Voltaire'in söyleminin halkın acılarını hafifletmediğini vurgulayarak ona şu soruyu sorar: "Deprem bir doğa olayıdır, tamam... Peki, neden sadece yoksullar ölüyor?" Görüldüğü gibi Aydınlanma gelişmekte ve dallanmaktadır. Konu sadece bir jeoloji konusu da değildir, sosyolojiyi de ilgilendirir."

Dinler artık halk için, emekçiler için, yoksullar için bu dünyadan söz etmelidir!

Gördünüz mü sayın Erbaş? Düşünceleriniz ve ifadeleriniz ile zamanın nerelerinde kalmışsınız. Şunu bilmelisiniz ki, dinler artık halk için, emekçiler için, yoksullar için bu dünyadan da söz etmelidir. Bu dünyanın düzeninden, bu dünyanın adaletsizliğinden de söz etmeli, adaleti, eşitliği ve yaşamı önemsemeli ve savunmalıdır. Yoksa dinler ölü toprağıdır.